

Cyfrowe wiedźmy Wikipedii

Celina Strzelecka

Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej
Uniwersytetu Wrocławskiego
ORCID: 0000-0001-7729-0075
artykuł recenzowany / peer-reviewed article

Kolektyw Kariatyda to nieformalna grupa złożona głównie z kobiet zajmujących się edytowaniem w Wikipedii haseł o polskich artystkach. Kolektyw zawiązał się na początku 2019 roku we Wrocławiu. Zapoczątkowało go siedem kobiet związanych akademicko z wrocławską historią sztuki, kulturoznawstwem, antropologią kulturową i Akademią Sztuk Pięknych¹. Kolektyw został założony w celu pokonywania trudności w dostępie do informacji na temat kobiet ze świata sztuki. Członkinie kolektywu, same będąc badaczkami sztuki, sprzeciwiają się sytuacji, w której kobiety są niedoreprezentowane w najważniejszym współcześnie źródle informacji – Wikipedii. Zainspirowane globalną kampanią Art+Feminism, postanowiły stać się częścią tego przedsięwzięcia. Założyły więc grupę i zaprosiły inne osoby do współpracy, ucząc się wspólnie edytowania Wikipedii [Koziełski].

Kariatyda to wywodząca się ze starożytnej Grecji podpora architektoniczna o formie kobiecej figury, dźwigającej na głowie ciężar budowli. W logotypie kolektywu posąg przedstawiający kobietę podtrzymuje książki – symbol wiedzy. W lewej ręce trzyma maszynę do pisania wskazującą na aktywność grupy, która koncentruje się wokół pisania w Wikipedii artykułów dotyczących polskich artystek wizualnych, kuratorek, aktywistek, architektek, filmowczyń, muzealniczek, ilustratorek i innych kobiet związanych ze światem sztuki. Celem kolektywu jest uwolnienie wiedzy kobiet o kobietach. Dlatego też współczesna Kariatyda w prawej ręce trzyma symbol globalnego ruchu Art+Feminism.

Kapłanki mądrości

Greckie Kariatydy były kapłankami nimfy orzechowego drzewa, Karii. Wedle mitu Karia była jedną z trzech córek królowej Amfitei i króla Lakonii – Diona. Bóg Apollo

w zamian za oddaną mu cześć obdarzył wszystkie trzy córki: Karię, Orfe i Lyko, mocą wieszczą, zakazując jednocześnie używania tego daru przeciw bogom. Któregoś dnia na dworze Diona i Amfitei pojawił się Dionizos. Syn Zeusa pokochał Karię, z którą potajemnie współżył. Wieszczki Orfe i Lyko, wiedzące o romansie między Dionizosem i ich siostrą, strzegły Karii, aby uniemożliwić jej obcowanie z bogiem. Tym samym sprzeciwiły się bogu i złamały zakaz nałożony przez Apolla. W ramach kary Dionizos doprowadził do tego, że Orfe i Lyko popadły w obłęd i uciekły w góry Tajget, gdzie zamieniły się w skały [Serwiusz 29-30]. Swoją ukochaną zamienił zaś w drzewo orzecha włoskiego (po grecku *karya*), stanowiące symbol mądrości. Aby upamiętnić to wydarzenie, Lakończycy wybudowali świątynię poświęconą bogini orzechowego drzewa, Artemidzie Karyatis, utożsamianej z księżniczką i prorokinią Karią [Smith 1027-1028]. Wokół Artemidy Karyatis wyrósł lokalny kult skupiony w wiosce Kariaj. O kobietach z Kariaj uważano, że są bardzo mądre, rosłe, piękne i zdolne do rodzenia silnych dzieci. Mówiono też, że z Kariaj pochodziła między innymi Helena, żona Menelaosa, której porwanie zapoczątkowało wojnę trojańską. Kariatydy, czyli kobiety z Kariaj, były kapłankami nimfy obdarzonej mocą prorocstwa. Mądra nimfa odbierała cześć na dorocznym letnim festiwalu zwanym Kariateje, być może tożsamym ze świętami ku czci bogini Kar, która, jak podaje historyk Pliniusz, miała wynaleźć sztukę wieszczania, czyli rzemiosło wiedźm [Graves 257-258]. Podczas uroczystości Kariatydy tańczyły kolisty taniec, trzymając na głowie kosze pełne świętych przedmiotów i trzciny [Pauzaniusz III, 10, 9; Calame 267-276, Richer 322]. Udawały tańczące drzewa. Do tych właśnie koszy nawiązuje motyw architektonicznych Kariatyd podpierających swymi głowami ciężar świątyni. Podejrzewa się, że kobiece przedstawienia posągów służących jako kolumny w świątyni Erechtejon zbudowanej na ateńskim Akropolu mogą przedstawiać sprawujące tam kult kapłanki Artemidy Karyatis. Kolektyw Kariatyda uważa więc swoje matronki za symbol siły, mądrości

1 Kolektyw Kariatyda założyły Karolina Dzimira-Zarzycka, Laura Jerzak, Zofia Reznik, Małgorzata Rzerzycha-Myśliwy, Celina Strzelecka, Barbara Szczepańska i Julia Szot.

i kobiecego piękna – a także proroczych mocy, archetyp wiedzy, kobiety posiadającej wiedzę.

Cyberwiedźmy Wikipedii

Symbol wiedzy służy zobrazowaniu działalności kolektywu i podzielanych w jego ramach wartości, związanych z nabywaniem wiedzy i niezależnością w myśleniu. Sama grupa identyfikuje się z figurą wiedzy głównie za pośrednictwem symbolu Kariatydy². W kulturze zachodniej postać wiedzy jest często wyobrażana jako mądra, starsza kobieta, która umie uzdrowić [Szymkiewicz]. Symbol ten przetrwał przez stulecia jako reprezentacja kobiecej władzy nie tylko magicznej, ale również społeczno-ekonomicznej. W ruchach feministycznych drugiej fali wizerunek czarownicy łączono z siłą, odwagą, niezależnością, wytrwałością i walką z ekspansywnym patriachatem [Chollet]. Nastąpiła zmiana w postrzeganiu czarownicy, czego rezultatem jest, jak pisze Martyna Dziadek, „moda na czarodziejstwo jako emancypacyjny wyraz sprzeciwu wobec wszelkich form ucisku”.

Współcześnie postać wiedzy jest bardziej inkluzywna i przekrojowa. To feministyczna ikona reprezentująca wzmocnione więzi między kobietami [Kelly], a także symbol przywoływany przez aktywistów i aktywistki walczących o swoją pleć, politykę, seksualność i środowisko. Postać czarownicy jako symbol kobiecej siły stanowi ważną inspirację dla wspólnego środowiska feministycznego w Polsce [Anczyk].

W ramach czwartej fali feminizmu, koncentrującej się na wzmacnianiu pozycji kobiet za pomocą narzędzi internetowych, pojawił się ruch Art+Feminism, tworzący międzynarodową społeczność, która stara się zniwelować lukę informacyjną na temat płci, feminizmu i sztuki w internecie. Jedną z aktywniejszych i reprezentatywnych grup działających w ramach tego ruchu jest Kolektyw Kariatyda – zachorki cyfrowej wiedzy, które podejmują działania na styku sztuki, nauki i technologii. Zamiast miotły niezbędne akcesoria każdej współczesnej cyberwiedźmy Wikipedii to komputer z dostępem do internetu. Aktywność grupy wpływa na podniesienie kompetencji cyfrowych wśród pasjonatek i pasjonatów kultury i sztuki poprzez naukę edytowania Wikipedii.

Kariatydy-wiedźmy, czyli te, które wiedzą, to edukatorki lubiące dzielić się swoim doświadczeniem na temat tworzenia treści haseł w największej internetowej encyklopedii: wyszukiwania informacji, selekcji źródeł, poprawnego cytowania. Swoją działalnością zwiększają świadomość korzystania z legalnych zasobów, sposobów pozyskiwania multimediów z bibliotek cyfrowych, udostępniania skanów, grafik i fotografii na wolnych licencjach. Zdobyta przez Kariatydy wiedza pozwala im na pozyskiwanie zdigitalizowanych dzieł sztuki i ilustrowanie nimi artykułów w Wikipedii.

Kolektyw wikiwiedźm organizuje edytyony, czyli maratony pisania artykułów w Wikipedii. W trakcie tych cyklicznych sabatów Kariatydy tworzą wiedzę kobiet i o kobietach, rozwijając jednocześnie umiejętność pisania i doskonaląc się w tworzeniu profesjonalnych encyklopedycznych artykułów. Nowo przybyłe osoby są uczone przez swoje bardziej doświadczone w edytowaniu koleżanki. W efekcie tych sabatów w samym 2020 roku zorganizowano ponad osiemdziesiąt osób – w większości kobiet. Siłą Kariatyd są przyjacielsko-koleżeńskie powiązania z innymi kobietami pracującymi w instytucjach kultury i sztuki. Dzięki tym kobiecym relacjom Kariatydy nawiązują współpracę z Wikimedia Polska i wrocławskimi instytucjami kultury i sztuki (Muzeum Pana Tadeusza, Muzeum Architektury, Muzeum Współczesnym Wrocław czy BWA Wrocław), które użyczają na organizację edytonów wyjątkowych przestrzeni, takich jak Żyjniwa w galerii Dizajn BWA. Kariatydy swoimi działaniami wspierają rozwój wikiprojektu GLAM (Galleries, Libraries, Archives and Museums), inicjując działania ułatwiające widoczność sztuki kobiecej w Wikipedii. Kolektyw zorganizował spotkania edycyjne w ramach takich wydarzeń, jak TIFF Festiwal, Camera Femina i Kongres Feministyczny, korzystał też z artystycznych przestrzeni w Klubokawiarni Receptja, kawiarni Cocofli, księgarni Tajne Kompletty. Sytuacja związana z COVID-19 zmodyfikowała sposób spotykania się cyberwiedźm, paradoksalnie czyniąc go nawet bardziej skutecznym. W zależności od sytuacji pandemicznej edytyony zaczęły się odbywać w formie zdalnej lub też hybrydowej – jednocześnie w sieci i w realu. Jako że działalność Kariatyd była już definiowana przez technologię, całkowite przejście do formy wirtualnej jedynie wzmocniło grupę. Po przejściu sabatów na tryb online ich dostępność wzrosła, a Kariatydy powiększyły zasięgi. Do edytonów zaczęły dołączać osoby z całej Polski. Dzięki wymuszonej przez pandemię zmianie trybu pracy Kariatydy nauczyły się, że nawet w czasie spotkań na żywo zawsze dobrze jest stworzyć równoległą możliwość połączenia się online.

Działania kolektywu są mocno związane z cyberfeminizmem, a więc pracą feministek zainteresowanych przekształcaniem internetu, cyberprzestrzeni i nowych technologii medialnych. Cyberfeministki postrzegają internet jako istotne narzędzie i przestrzeń, w której kobiety mogą się uczyć i angażować, również krytycznie, dostrzegając uwikłanie nowych technologii w struktury władzy i towarzyszący temu systemowy ucisk [Consalvo]. Obecnie jedno z pytań zadawanych przez cyberfeministki dotyczy możliwości użycia technologii do przełamania patriarchalnych schematów. Odpowiedzią na to jest działalność Kariatyd, które próbują za pomocą mechanizmu wiki dokonać zmiany w przestrzeni wiedzy, zaczynając od Wikipedii, która stanowi dla większości pierwsze źródło informacji, a jej treści są błyskawicznie kopiowane, powielane i rozprzestrzeniane.

2 Grupa wspiera również Ogólnopolski Strajk Kobiet i uczestniczy w protestach przeciw zaostrożeniu przepisów dotyczących aborcji w Polsce z 2020 r., w których czarownica jest jednym z występujących symboli, obecnym chociażby w haśle „Czarownice na ulice!”.

Czarowanie w męskim świecie

Oba wyobrażenia – Kariatyda i wiedźma – są symbolami mocy i mądrości, ale również oba łączą w sobie wątek wygnania i niewolnictwa. Najważniejszym ze źródeł pisanych, podających pochodzenie motywu Kariatyd, jest traktat *O architekturze* autorstwa Witruwiusza, pochodzący z I wieku przed naszą erą. Przekaz Witruwiusza ukształtował postrzeganie postaci Kariatyd aż po XIX i XX wiek. Rzymski pisarz również wiąże je z mieszkankami Kariaj na Peloponezie. Jednak według niego Kariaj miało zdradzić resztę Hellady w wojnie z Persami, przechodząc na stronę wroga. Gdy Grecy pokonali już Persów, zdradziecka rzekomo wioska została zburzona, jej męscy mieszkańcy wymordowani, a ich żony – Kariatydy – wzięte w niewolę [Witruwiusz I.1.15]. Mamy więc do czynienia z karą wymierzoną kobietom za decyzje, które podjęły nie one, ale pochłonięci wojną mężczyźni. Motyw Kariatyd-niewolnic był żywy jeszcze w renesansie i późniejszych wiekach, a postacie mądrych kapłanek Artemidy popadły w zapomnienie, wymazane z androcentrycznej wersji historii. Zapomnienie religijnego pochodzenia motywu Kariatyd łączy się z wymazywaniem z pamięci kulturowej postaci mądrych czarownic, które z biegiem wieków zaczęły być przedstawiane jako wysłanniczki złych mocy – wroginie panującego porządku.

Dla amerykańskich sufrażystek końca XIX wieku, takich jak Matilda Joslyn Gage i Elizabeth Cady Stanton, polowania na czarownice były jednym ze sposobów uciskania kobiet, które przewyższały ówczesnych mężczyzn bogactwem i wpływem na społeczeństwo. Oskarżenia o czary zepchnęły kobiety na niższe szczeble społeczeństwa, ograniczając ich możliwości ekonomiczne i ich wkład w tworzenie dyskursu obywatelskiego.

Dziś o historii greckich Kariatyd i procesach czarownic najszybciej przeczytamy w Wikipedii, której sukces polega na otwartości i dostępności wolnej i darmowej wiedzy. Choć wolność kobiet od czasów rewolucji francuskiej jest wciąż umacniana, to nadal wiedza kobiet i wiedza o kobietach są niedoreprezentowane. Wikipedia jest jedynie przeniesieniem na grunt wirtualny nierówności społecznych, które wynikają z bardziej złożonych kontekstów historycznych. Stan zawartej w niej wiedzy jest efektem początkowych ograniczeń dostępu kobiet do edukacji i ich roli w tworzeniu wiedzy, odbiciem szerszej skali mechanizmów napędzanych uprzedzeniami.

Wikipedia jest jedną z tych sfer życia społecznego, które zostały zdominowane przez mężczyzn. Mamy w niej do czynienia z bardzo wyraźnym *gender gap*, zwanym również *gender bias*. Zjawisko to daje o sobie znać na dwa sposoby. Po pierwsze, choć tę największą na świecie encyklopedię może tworzyć każdy, to jednak do tej pory robili to głównie mężczyźni. Efekt jest taki, że wśród redaktorów i redaktorek na dziewięciu mężczyzn przypada jedna kobieta [“Community”]. Drugą kwestią jest niedobór encyklopedycznych treści na temat kobiet. W anglojęzycznej Wikipedii z ponad 1,5 miliona biografii tylko 17 procent dotyczy płci pięknej [Stabile]. Ogólnie natomiast szacuje

się, że w zasobach Wikipedii we wszystkich wersjach językowych zaledwie co piąte biograficzne hasło dotyczy kobiet [Sulawa]. Historia tej największej na świecie internetowej encyklopedii jest więc historią pisaną przez mężczyzn, w której brakuje wiedzy o kobietach i wiedzy tworzonej przez kobiety.

Funkcjonujące obecnie w Wikipedii zasady, reguły i wartości były przez wiele lat wypracowywane w głównej mierze przez mężczyzn. Prawdopodobnie przybrałyby one inny kształt, gdyby w tym procesie brało udział więcej kobiet. Jednak większość reguł Wikipedii została już ustalona i w praktyce stanowi status quo. Próba dokonania jakiegokolwiek zmiany w obowiązujących zasadach wymaga uzyskania zgody społeczności wikimedian i wikimedianek, konsensusu, który w praktyce jest trudny do osiągnięcia. Kolektyw Kariatyda opiera się więc na dokonanych już ustaleniach i działa według zasad wyznaczonych w Wikipedii. Cyberwiedźmy dążą do tego, by ich artykuły respektowały postulaty encyklopedyczności, merytoryki, obiektywizmu i neutralności. Jednocześnie grupa jest świadoma sztuczności tych kryteriów, dostrzegając, że większość haseł została napisana głównie z męskiego punktu widzenia i sam ten fakt prowadzi do złamania zasady neutralności, jednego z pięciu filarów Wikipedii [Gajewski 72]. Kariatydy są świadome tego, że Wikipedia i jej pięć filarów reprezentują wiedzę usytuowaną (*situated knowledge*) i uwiklaną w określony sposób rozumienia pojęcia obiektywności [Menking and Rosenberg].

Według Susan Herring jednym z powodów tak małej liczby kobiet w Wikipedii jest to, że częściej mają one awersję do konfliktów, są bardziej uprzejme i wspierające, a także mniej asertywne. Zniechęca je kłótniowość i kultura walki w dyskusjach w Wikipedii. Mężczyźni częściej niż kobiety tolerują kontrowersyjne debaty [Gardner]. Kultura Wikipedii jak dotąd była budowana na sporach i różnicach zdań, które napędzały rozwój haseł i poprawiały efektywność działań [Jemielniak 117-129]. Jednak Kariatydy uważają, że reprezentują nowy, kobiecy etap w rozwoju Wikipedii, w którym to społeczność wikimedian i wikimedianek jednoczy się poprzez wzajemną współpracę i stonowane dyskusje. Obserwując rozwój grupy od samego początku jej powstania, wyraźnie dostrzegam, że głównym fundamentem Wikipedii budowanej przez Kariatydy jest zaufanie, któremu towarzyszy atmosfera szacunku i wsparcia. Członkinie kolektywu starają się przełamywać traumę polowań na czarownice i przezwyciężać lęk przed odkrywaniem własnej wiedzy. Te, które podejmują dyskusję ze społecznością wikipedyistów, czynią to w taki sposób, aby utrzymywać jak najwyższy poziom kultury wypowiedzi. Kariatydy stawiają czoła wyzwaniu, które wymaga odwagi, ale też zachowania właściwego balansu mimo doświadczania męskiego świata Wikipedii. Magia Kariatyd to czarowanie mocą kobiet w męskim świecie, w którym te, które wiedzą, nie wyrzekają się swej kobiecości.

Uwalnianie kobiecej wiedzy-mocy

Z każdym edytonem Kariatydy wprowadzają wiedzę kobiet w świat Wikipedii, ucząc się go i jednocześnie przeobrażając. Jest to możliwe, ponieważ te dwa światy – świat Kariatyd i świat Wikipedii – nie są względem siebie dychotomiczne. Tożsamość Kariatyd kształtuje się wokół określonych wartości, takich jak równość, kreatywność, kobiecość, wrażliwość, artyzm, otwartość i wolność. Natomiast główne zasady Wikipedii to obiektywizm, neutralność, encyklopedyczność, weryfikowalność. Są to więc wartości, które mogą ze sobą współistnieć. W ich umiejętnym połączeniu tkwi największa mądrość Kariatyd.

Jeśli Kariatydy to wiedźmy, to wiedza jest jednym z składników ich mikstury. Moc wiedźm jest mocą związaną z przekazywaniem i dzieleniem się wiedzą. Działające głównie na terenie Wrocławia znachorki cyfrowej wiedzy uwalniają wewnętrzną moc poprzez emancypację wiedzy o kobietach sztuki, czyniąc ich herstorie widzialnymi. Kariatydy tworzą tematyczne listy zawierające propozycje brakujących haseł biograficznych o kobietach. Listy te są przygotowywane na każdy edyton i zostają opublikowane w otwartym dostępie. Dzięki nim każda przybyła na sabat wikiczarownica może przyczynić się do rozpowszechnienia wiedzy i herstorii tych kobiet, publikując nowy artykuł w Wikipedii. Z każdym kolejnym edytonem spod wirtualnych piór nieformalnego kolektywu wychodzą twórcze życiorysy, które zostały dotychczas pominięte w tej najpopularniejszej wolnej encyklopedii. Magia Kariatyd daje efekty. W samym 2020 roku powstało ponad 100 artykułów. Wśród nich znajdują się hasła: Diana Lelonek, Zofia Seidlerowa, Urszula Broll, Areta Szpura, Barbara Kozłowska, Jadwiga Grabowska-Hawrylak, Elżbieta Moniuszko-Nawroczyńska, Zofia Katarzyna Odescalchi, Agnieszka Pajęczkowska, Bożena Truchanowska, Maria Koźniewska.

Cyberwiedźmy tworzą świat kobiecej wiedzy również za pomocą zaklęć. Stosują magię słów, używając żeńskich końcówek, feminatywów. Swoje bohaterki określają „fotografkami”, „litografkami”, „rysowniczkami”, „architektkami”, „projektantkami”, „artwistkami”, „pedagożkami”, „dyrektorkami”, „kuratorkami” czy też „krytyczkami”. Kariatydy zaklinają i czarują, będąc świadome znaczenia języka w poznawaniu rzeczywistości w zgodzie z tezą 5.6 *Traktatu logiczno-filozoficznego* Wittgensteina, wedle której „granice naszego języka oznaczają granice naszego świata” [64].

Edytowanie Wikipedii przez Kolektyw Kariatyda można interpretować jako formę oporu przed pominięciem kobiet w historii sztuki. Można je postrzegać jako wicherzycielki patriarchalnego porządku Wikipedii. Jednak same Kariatydy niekoniecznie postrzegają się w ten sposób. „Wicherzycielki! Na to słowo widzę zmierzwiłone włosy i faktycznie nie klei mi się to z gładko ufrizonowanymi laskami z Partenonu. Ale może jest w tym jakaś przewrotność, tricksteryzm lekki? W końcu jesteśmy mieszczkami działającymi w porządku kultury i to jest o nas jakaś prawda” – komentuje jedna z założycielek kolektywu. Z pewnością jednak Kariatydy uważają, że

odgrywają rolę edukatorek, inicjatorek i kontynuaterek ważnego procesu odzyskiwania historii kobiet. Poprzez popularyzację edytowania Wikipedii wspierają proaktywne postawy, aktywizują inne wiedźmy w dzieleniu się wiedzą, pokazują, jak można wzbudzić w sobie moc i poczucie sprawczości. Nawołują do odpowiedzialności za współtworzenie otwartej bazy informacji. Jeśli kobiety nie zaczną współtworzyć Wikipedii, same przyczynią się do „wypisania kobiet z historii” [Ziomecka].

Encyklopedia pisana przez kobiety

Wikipedia istnieje wbrew logice tradycyjnych encyklopedii. Nie jest tworzona przez ekspertów i ekspertki, lecz przez społeczność wolontariuszy i, w zbyt małym stopniu, przez wolontariuszki. Feminizacja Wikipedii poprzez dążenia do podniesienia procentu kobiet ją edytujących wynika z potrzeby, żeby ta największa na świecie encyklopedia była tak dobra, jak to możliwe. Redaktorzy i redaktorki opisują to, co ich fascynuje i na czym się znają. Priorytetem jest dołączenie kobiet do grona redagującego Wikipedię, ponieważ wikipedystki interesują się zupełnie innym zestawem zagadnień, czytają innych autorów i widzą świat inaczej niż wikipedyści. Wiedza kobiet i o kobietach powinna być dla wszystkich dostępna, jednak jeśli kobiety omijają Wikipedię, to jej czytelnicy i czytelniczki nie są w stanie skorzystać z ich wiedzy [Cohen].

Rzucająca się w oczy nierówność genderowa w internetowej encyklopedii wiąże się z niebezpieczeństwem zawładnięcia mężczyzną wizją tego, jaka wiedza ma być w Wikipedii „akceptowana” i „uzasadniona”, a tym samym – grozi umacnianiem panowania męskocentrycznej normatywności. Jej wyrazem są tworzone z męskiej perspektywy hasła, stopniowo zdobywające status wzorcowy. W efekcie, jak twierdzi amerykańska wikipedystka i komentorka Wikipedii Adrienne Wadewitz: „brak różnorodności wśród redaktorów oznacza, że na przykład tematy typowo kojarzone z kobiecością są zazwyczaj niedoreprezentowane i często aktywnie usuwane”. Treści zgłaszane przez kobiety częściej są odrzucane lub oznaczane jako wpisy amatorskie. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest to, że panie chętniej edytują artykuły na tematy kontrowersyjne, podważając tym samym stereotypowo „męską” wizję świata. Szczególnie hasła poruszające kwestie feminizmu i nierówności płciowych są bardziej narażone na usunięcie [Carstensen]. Zasady edytowania Wikipedii, stworzone w celu zapewnienia wiarygodności publikowanych przez nią informacji, mogą być wykorzystywane przez niektórych redaktorów, których działalność w Wikipedii opiera się na agresywnym cofaniu i usuwaniu wpisów [Peake]. Niski udział i mała aktywność kobiet w społeczności wirtualnej encyklopedii nie są więc spowodowane biernością płci pięknej.

Przechodząc w ton manifestu programowego wrocławskiego kolektywu, należy w podsumowaniu podkreślić, że od samych początków Wikipedii najwyższą zawartą w niej intencją jest zebranie w jednym miejscu sumy ludzkiej wiedzy, która nie jest ani skomercjalizowana, ani

utowarowiona³. W zgodzie z tą ideą Kariatydy wyobrażają sobie świat, w którym każda osoba na Ziemi ma również dostęp do wiedzy na temat kobiet – wiedzy będącej jak dotąd w mniejszości. Cyberwiedźmy Wikipedii dążą więc do powiększenia udziału kobiet w budowaniu tak zwanej wikinonii [Tapscott and Williams 41]. Nie chcą pozwolić, żeby w tym globalnym, usieciowionym, wirtualnym świecie, w mózgu ludzkości kumulującym wiedzę milionów lub miliardów użytkowników i użytkowniczek, zabrakło wiedzy kobiet. Jeśli uda się przełamać dyspro-

3 Współzałożyciel Wikipedii Jimmy Wales wyraził ową wizję następującymi słowami: „Imagine a world in which every single person on the planet is given free access to the sum of all human knowledge. That's what we're doing” [“Wikipedia: Prime objective”].

porcje i uzupełnić luki, to, jak pisze polska noblistka, Wikipedia „będzie największym cudem świata. Znajdzie się w niej wszystko, co wiemy, każda rzecz, definicja, wydarzenie, problem, którym zajął się nasz mózg” [Tokarczuk 83]. Największa encyklopedia w historii ludzkości wciąż powstaje, jest nieustannie edytowana, a jej rozwój będzie trwał tak długo, jak długo ludzkość będzie poszerzać swą wiedzę. Dlatego *en-cyklo-pedia* „kształcenie w kółko” (od greckiego *en-kyklo-paideia*), nieustannie przybywająca wiedza, jest jak kolisty taniec mądrości, taniec Kariatyd, kapłanek Artemidy Karyatis, współcześnie trzymających na swych głowach ciężar odpowiedzialności za powszechną dostępność wiedzy, która w równym stopniu będzie uwzględniać również perspektywę kobiet.

Lista prac cytowanych

- Anczyk, Adam. “Women of Power: The Image of the Witch and Feminist Movements in Poland”. *Pomegranate The International Journal of Pagan Studies*, vol. 19, no. 2, 2017, pp. 205-232.
- Calame, Claude. *Les Choeurs de jeunes filles en Grèce ancienne, vol. 1 Morphologie, fonction religieuse et sociale*. Rome 1977.
- Carstensen, Tanja. “Gender Trouble in Web 2.0. Gender Relations in Social Network Sites”. *Wikis and Weblogs, International Journal of Gender Science and Technology*, vol. 1, no. 1, 2009, pp. 106-127.
- Chollet, Mona. *Niezwyńczona siła kobiet*. Translated by Sławomir Królak, Wydawnictwo Karakter, 2019.
- Cohen, Noam. “Define Gender Gap? Look Up Wikipedia’s Contributor List”. *The New York Times*, 30 Jan. 2011, <https://www.nytimes.com/2011/01/31/business/media/31link.html>.
- “Community Engagement Insights 2018 Report”. *Meta-Wiki*, 9 Dec. 2019, https://meta.wikimedia.org/wiki/Community_Insights/2018_Report/Contributors.
- Consalvo, Mia. “Cyberfeminism”. *Encyclopedia of New Media*. Edited by Steve Jones, Sage, 2002, pp. 108-109.
- Dziadek, Martyna. “Ścieżka radykalnego feminizmu. O książce »Czarownice. Niezwyńczona siła kobiet« Mony Chollet”. *Kultura Liberalna*, no. 47, 2019, <https://kulturaliberalna.pl/2019/11/19/martyna-dziadek-recenzja-mona-chollet-czarownice/>.
- Gajewski, Krzysztof. “Kto się boi Wikipedii”. *Czas Kultury*, vol. 185, no. 2, 2015, pp. 66-72.
- Gate, Matilda J. *Woman, Church and State*. Persephone Press, 1980.
- Gardner, Sue. “Nine Reasons Women Don’t Edit Wikipedia (in their own words)”. *Sue Gardner’s Blog*, 19 Feb. 2011, <https://suegardner.org/tag/new-york-times/>.
- Graves, Robert. *Mity greckie*. Translated by Henryk Krzeczowski, Vis-à-Vis Etiuda, 2011.
- Herring, Susan C. “Communication Style Make a Difference”. *The New York Times*, 4 Feb. 2011, <https://www.nytimes.com/roomfordebate/2011/02/02/where-are-the-women-in-wikipedia/communication-styles-make-a-difference>.
- Jemielniak, Dariusz. *Życie wirtualnych dzikich. Netnografia Wikipedii, największego projektu współtworzonego przez ludzi*. Translated by Wojciech Pędzich, Wydawnictwo Poltext, 2013.
- Kelly, Kim. “Are witches the ultimate feminists?”. *The Guardian*, 5 June 2017, <https://www.theguardian.com/books/2017/jul/05/witches-feminism-books-kristin-j-sollee>.
- Kozielski, Borys. “Kolektywy i edytory, o tym, jak edytować w większym gronie”. *Wikimedia Commons*, 18 listopada 2020, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File%3AKolektywy_i_edytory%2C_o_tym_jak_edytowac_w_wiekszym_gronie%3F.mp3.
- Menking, Amanda, and Jon Rosenberg. “WP:NOT, WP:NPOV, and Other Stories Wikipedia Tells Us: A Feminist Critique of Wikipedia’s Epistemology”. *Science, Technology & Human Values*, 13 May 2020, pp. 1-25.
- Pauzaniasz [Pausanias]. *Wędrowki po Helladzie*. Translated by Janina Niemirska-Pliszczyńska, vol. III, Ossolineum, 2005.
- Peake, Bryce. “WP:THREATENING2MEN: Misogynist Infopolitics and the Hegemony of the Asshole Consensus on English Wikipedia”. *Ada: A Journal of Gender New Media & Technology*, no. 7, <https://adanewmedia.org/2015/04/issue7-peake/>.
- Richer, Nicolas. *La religion de Spartiates. Croyences et cultes dals l’Antiquité*. Paris, 2012.
- Serwiusz [Maurus Servius Honoratus]. *In Vergilii Bucolicon libros*, vol. VIII.
- Smith, William, editor. *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, vol. 1, C. Little and J. Brown, 1870.

- Stabile, Carol. "Women in Science Wikipedia Edit-a-Thon Helps Close Gaps in Women's History". *Ms. Magazine*, 24 Aug. 2020, <https://msmagazine.com/2020/08/24/19th-amendment-wikipedia-edit-a-thon-helps-close-gaps-in-womens-history>.
- Stanton, Elizabeth C. *The Woman's Bible*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2010.
- Suława, Aleksandra. "Do roboty, dziewczyny! Herstoria sama się nie napisze". *Styl.pl*, 9 września 2020, https://www.styl.pl/magazyn/news-do-roboty-dziewczyny-herstoria-sama-sie-nie-napisze,-nId,4720832#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome.
- Szymkiewicz, Maciej. "Od Bachofena do Świętej Historii. Archeologia i antropologia wobec koncepcji matriarchatu i Wielkiej Bogini". *Antropologia religii. Wybór esejów*, edited by Rafał Fetner, vol. IV, Instytut Archeologii UW, pp. 7-85.
- Tapscott, Don, and Anthony D. Williams. *Wikinomia. O globalnej współpracy, która zmienia wszystko*. Translated by Piotr Cypriański, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2006.
- Tokarczuk, Olga. *Bieguni*. Wydawnictwo Literackie, 2008.
- Wadewitz, Adrienne. "Wikipedia Is Pushing the Boundaries of Scholarly Practice but the Gender »Gap Must Be Addressed«". *Impact of Social Sciences*, 9 Apr. 2013, <http://blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2013/04/09/change-the-world-edit-wikipedia/>.
- "Wikipedia: Prime objective". *Wikipedia*, https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Prime_objective.
- Witruwiusz [Marcus Vitruvius Pollio]. *O architekturze ksiąg dziesięć*. Translated by Kazimierz Kumaniecki, Prószyński i S-ka, 1999.
- Wittgenstein, Ludwig. *Tractatus Logico-Philosophicus*. Translated by Bogusław Wolniewicz, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.
- Ziomecka, Zuzanna. "Jeśli nie zaczniemy współtworzyć Wikipedii, same przyczynimy się do wypisania kobiet z historii. Znowu". *Wysokie Obcasy*, 20 grudnia 2016, <https://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21147309,jesli-nie-zaczniemy-wspoltworzyc-wikipedii-same-przyczynimy.html?disableRedirects=true>.

Abstract

Digital Witches of Wikipedia

Celina Strzelecka

The Caryatid Collective works in the style of art, science, and technology by writing Wikipedia articles about Polish women artists. Using online tools, the digital Witches of Wikipedia break patriarchal patterns and empower women by resisting the omission of women in art history and gender inequality in the online encyclopedia. They overcome the fear of

exploring one's own knowledge and make herstories visible. They support women's proactive attitudes to increase the number of female editors on Wikipedia.

keywords: Caryatid Collective, cyberfeminism, Wikipedia, gender gap, genderbias, digital witches